

PRESENCIA DE LLUIS COMPANYS

« L'únic que tinc, que és la meua vida, joestic disposat a donar-la per Catalunya, per la República i per la llibertat... »

EDITORIAL

AVUI, 15 D'OCTUBRE...

Posant terme a una vida agitada i heroica tota ella al servei de la Pàtria i de l'ideal, avui fa cinc anys que Franco fela assassinar el President de Catalunya. I el President que sempre havia estat gran i que en les hores d'adversitat sabia ésser-ho més que mai, morí amb el nom de Catalunya als llavis i amb la valentia i la fermesa que només coneixen els grans predestinats.

De llavors ençà, per damunt les nostres diferències hi ha un nom que ens agermana a tots els catalans: el del President Companys. Per fons que siguin les discrepàncies, per irreductibles que siguin les oposicions, tots sabem inclinar-nos fervorosament davant la memòria del President. Lluís Companys que tant havia fet en vida per Catalunya, mort i tot ha continuat treballant per ella. Amb quin goig ho constatem, nosaltres que sempre, en les bones hores i en els instants adversos, forem els seus amics i seguidors! Amb quina emoció ho proclamem des d'aquestes columnes de « La Humanitat » que ell fundà i orientà al llarg de la seva existència a Catalunya!

Companys ja no ens pertany a nosaltres sols. Es tot Catalunya que s'arrega entorn del seu nom i de la seva memòria! Tantmateix, ningú com nosaltres pot evocar la seva memòria amb més emoció. Car fou amb nosaltres que lluità, i fou defensant els nostres ideals que morí. Fou ell qui fundava amb Don Francesc Macià l'Esquerra Republicana de Catalunya, i fou apolint-se en l'Esquerra que els dos Presidents portaren a terme tota la seva actuació. Si el nostre Partit no hagués ofert a Catalunya altra cosa que aquestes dues figures inoblidables, bé podria dir-se que l'Esquerra hauria acomplert una gran missió. Deixeu, doncs, que recordem el President; que evoquem la seva vida des de que, de jove, fundava l'Escola Republicana; les campanyes periodístiques plenes de flama i de justícia, l'amistat fervorosa amb Francesc Layret i Salvador Renú; el pas per l'Ajuntament de Barcelona i el Parlament Espanyol com a diputat per Sabadell; l'actuació d'advocat al servei dels oprimits; les conspiracions de la Dictadura, la fundació de l'Esquerra; l'adveniment gloriós de la República que ell fou el primer a proclamar en terres d'Ibèria; la campanya i la discussió de l'Estatut; l'arribada a la Presidència de la Generalitat; el 6 d'octubre, l'Uruguai i la Model de Madrid i el Tribunal de Garanties i el Penal del Puerto de Santa Maria; el període que va del 16 de febrer al 19 de juliol en què Catalunya és qualificada de l'oasis peninsular; el 19 de juliol posant-se davant les forces lleials al règim; la guerra i l'exili i el calvari final, i aquella descàrrega que a dos quarts de set del matí del 15 d'octubre del 1940 posà fi a la seva vida... deixeu que recordem el seu caràcter, plè de jovialitat i de passió; la seva generositat; la seva honradesa; com era gran davant l'adversitat. Deixeu que recordem els seus consells i la seva intervenció en les coses del nostre diari, i que evoquem la seva fina silueta, el gest ample, la mirada profunda, la promptitud de reacció, la seva coneixença del poble. Lluís Companys era tant nostre!...

Avui, 15 d'octubre, tot Catalunya, tots els catalans es recordaran de Lluís Companys. A Catalunya, la seva tomba, malgrat que res pugui indicar que allí reposa el President, malgrat les forces que priven a la gent d'acostar-s'hi, apareixerà plena de flors. I en les llars catalanes es parlarà del President com del gran heroi nacional contemporani. A l'exili, allí on hi hagi un català, el seu pensament serà proper de la nostra terra que ha après a estimar més que mai, i d'aquesta muntanya de Montjuïc on per darrera vegada el President victorjós Catalunya. Avui és un dia de recolliment i d'esperança! Fa cinc anys que Franco féu assassinar el President de Catalunya. I la nostra terra, lluny de morir, és més vivent que mai. La sang dels màrtirs l'ha fecundada. Car una Pàtria no pot extingir-se quan tants dels seus fills ho donen tot per ella. Lluís Companys bé va dir-ho el dia que fou elegit President de Catalunya: « Sigui el que sigui el que ens porti l'esdevenidor, l'únic que tinc, que és la meua vida, joestic disposat a sacrificar-la per Catalunya, per la República i per la llibertat ». I joestic estimava i servia Catalunya, la República i la llibertat que avui fa cinc anys el feixisme assassinava Lluís Companys.

Catalans! siguem dignes de la seva memòria!

COMPANYS, PERIODISTA

Per Joan TAULER

No anem a descobrir res, ni a explicar, segurament, coses noves; an el terreny periodístic com en el polític, és ben coneguda l'activitat de Lluís Companys, comentada i elogiada en articles i biografies que després de la seva mort venen publicant-se arreu del món.

Es abastament sapgut que el periodisme i la política foren els negocis que predominaren en Companys des de la seva joventut. La seva entrada, oficialment, al periodisme data dels començos de segle, en els 1903 a 1904, quan ens trobarem els dos formant part del cos de redacció de « La Publicitat ». Vaig conèixer Lluís Companys a les aules de la Facultat de Dret, però la nostra amistat, que s'irà afirmant a mesura que un i altre avançaven en el camí de la vida, prové d'aquella convivència en aquell diari republicà de l'època, en aquella casa on es respiraven altres de llibertat, de democràcia i de germanor.

Companys era el reporter municipal; jo era redactor-taquigraf del diari i, ambdós, socis del Cercle Republicà de la Plaça del Teatre, adscrit a la « Unió Republicana » que havia per cap a Nicòlau Salmerón, i que presidia, precisament el nostre Director, Eusebi Corominas. En les eleccions municipals del 1909, any de la « setmana trágica », jo anava en candidatura pel districte Vè, i no cal dir que Companys va fer per la meua candidatura. Em donà tot el seu suport, i el de les seves amistats, més que si s'hagués tractat d'ell mateix. I així, reporter i regidor, sortirem molt de temps junts, i en el diari també hi seguíem amb la mateixa confraternitat.

Amb motiu de l'entrada de Lerroux a la Direcció de « La Publicitat », amb els elements antisocialistes de la qual estaven distanciats, i en la lluita a l'Ajuntament on teníem per cap a Francesc Layret, abandonarem el diari als uns amics i, entre ells, Lluís Companys. De no haver sortit aquell incident la seva sortida del diari hauria produït igualment. El marc de reporter era ja petit per ell, així que la seva popularitat i la seva alta política auguraven el diàriament. Al cap de poc temps, l'undava amb en Layret i Marcel·lí Junoy « La Lucha », gran diari que, en aquells dies, era la seva direcció.

En 1916, en plena guerra europea, aparegué el primer número de « La Lucha ». En fet que la redacció era alladonada i que el periodisme assolí la plena llibertat de moviments per que feia la línia de temes, permetent a Companys de revelar-se integralment: com un gran lluitador, com un gran patriota, home de cor i de pura idealitat.

Aquell full de la revolució va interrompre la publicació als tres anys, i deixava en el seu arxiu un gran nombre de mil·lès, processos i persecucions, i per afegir-hi la deportació de Companys a La Mola i l'assassinat de Layret.

Temps després, sense haver abandonat mai el periodisme, encara que cultivant-lo amb interrupcions, reapareix el periodista amb la fundació de « La Humanitat », el gran diari nostre, el diari de l'Esquerra Republicana de Catalunya, la tasca del qual està a la memòria de tots, i a la balder tot recordatori. La progressiva ascensió de Lluís Companys als llocs i càrrecs polítics de la major importància, a causa de que, per impossibilitat material d'anar paral·lelament desenvolupant les dues activitats capdals, la periodística minvés, fins a deixar-la gairebé oblidada. Tot ell es consagrà a l'activitat política, per la qual no tingué en els darrers anys de la seva vida un moment de repos. Perquè, i és un detall que no s'ha de negligir, Companys no fou mai amic de dictar els seus treballs periodístics, cosa que li hauria estativa; temps. Preferia sempre escriure's el mateix, i fins fer-ne la correcció. Prou féu amb « La Humanitat », seguint inspirant-la, decidint quan era necessari la seva orientació.

Però hi hagué per a Lluís Companys un període de calma forçada, un temps de repos obligatori, durant el qual altra volta apareix el periodista i sobresurt la seva clara visió política, la seva brillant ploma d'escriptor. Ens referim al temps en que, per la gesta del 6 d'octubre, passà a la presó de Madrid i al Penal de Santa Maria, sobre tot en aquesta darrera, on el règim a que estava sotmes no li permetia rebre visites. Allí Companys reafirmava la seva posició, la seva política.

Amb motiu de l'aniversari de la segona República, en 1935, trobant-se a la Presó de Madrid, « El Lliberal » de Bilbao li demanà un treball. Hi accedí, enviant un petit article titulat « La millor commemoració ». Heus aquí uns paràgrafs del mateix:

L'Honorable Senyor President de la Generalitat ens ha tramés la següent declaració:

La violació dels drets internacionals i com a conseqüència l'assassinat comés pel feixisme internacional amb la mort heroica de Companys, el lluitador, el defensor de la llibertat i de la dignitat humanes, ha fet inseparable el nom del nostre enyorat President del de Catalunya. Avui el plet polític català és conegut arreu del mon, i colgat en la terra que ell tant estimava, veura satisfet un dels anhels de la seva vida política: el dret que té Catalunya com tots el demés pobles, a governa-se segons la seva voluntat democràtica.

Josep IRLA.

QUAN VAIG CONEIXER LLUIS COMPANYS

Per MARTI BARRERA

Veure un home, estranyer-li la mà i parlar amb ell uns moments, no vol pos dir que se'l conegui. En visito tothom sup guardar les maneres. No parlaré doncs de la primera vegada que vaig fer coneixença amb Companys per la presència física, ja que això té poca importància, sino de bastant després, quan, en un llarg tracte i una lleial amistat, vaig poder aprofundir en el seu pensament i veure clar en la seva anima. Fou en aquells temps en que la incomprensió i els egoïsmes de la classe patronal ataven el foc de la discòrdia ciutadana, en aquells temps turbulents en que els tots poderosos capdavanters de la nostra economia menyspreaven els obrers i tant se'ls en donava si les qüestions que plantejaven les organitzacions sindicals eren o no justes. Fou en aquells temps en que, per comptes d'estudiar i atendre fins al límit del possible les reivindicacions dels treballadors, les anomenades forces vives, que tenien el seu servei tots els elements coactius de l'Estat, desenfocaven sistemàticament els problemes i fien de manera que el que hauria pogut tenir una solució justa i harmonica acabés sempre amb repressions i empresonaments massius dels dirigents obrers. Els obrers tenien però plena consciència dels seus drets i a la farga operaven la força. I així començà un període turbulent, turbal i agitant que els barcelonins recorden encara com l'època de « quan mataven pels carrers ».

Per la gent que s'anomenava d'ordre la culpa de tot la teníem evidentment els sindicalistes. La gent d'ordre prenía la comoda i injusta posició de sempre que consistí en donar la culpa el més feble. El re-

sultat no podia ésser altre que aprofundir els odis i enfortir la posició dels partidaris de la violència. Afortunadament però no tothom pensava així. Salvant l'honor de la consciència ciutadana, hi hagué també un estol d'homes, homes honestes i de soca liberal, que s'esforcaren, massa sovint endebades, en situar exactament el problema i en trobar-li la solució que corresponia dins del marc estricte de la justícia social. Aquests homes, la major part dels quals havien de figurar més tard en els rengles de la nostra Esquerra Republicana de Catalunya, eren per exemple Francesc Layret i Jaume Aiguader, Rafael Campalans i Joan Casanovas. I entre ells, en primer pla, hi havia Lluís Companys.

Fou en aquelles tràgiques circumstàncies quan vaig conèixer, amb tot el valor del mot, el que després havia d'ésser el President i el Màrtir de Catalunya. I allí se'm manifestà com un home de cor i com un temperament de lluitador que s'havia donat tot sencer a la defensa de les causes justes. Els treballadors tots, els obrers a la ciutat i els pagessos al camp, tractaven de millorar llur sort. Companys havia forçosament d'estar amb ells, no d'una manera platónica, amb bones paraules, sino amb ells plenament, en l'acció ciutadana, en els perills, inclús a la presó. En el seu pis del carrer de Sepulveda ens hi reuníem quasi bé cada dia amb Salvador Seguí, Francesc Layret i altres amics. La major part dels que amb mi s'hi trobaven, avui ja són morts, i gairebé tots ells assassinats, perquè els nostres enemics d'aquell temps, que són els nostres enemics de sempre, son gent que no perdona. Si les parets d'aquell pis poguessin parlar i repetir-nos les

nobles inquietuds d'aquestes víctimes, com vindrien ara a confondre a llurs botxins!

Les converses del carrer de Sepulveda no havien de durar gaire, desgraciadament. A finals de l'any 1920 el tristament cèlebre Martínez Anido, llavors Governador Civil de Barcelona, va voler acabar amb el moviment sindicalista de Catalunya i va emprendre la repressió d'una crueltat sense precedents. Les presons s'omplien d'obrers i amb ells hi anà a parar també Lluís Companys, que aleshores era regidor de l'Ajuntament de Barcelona. La inhumanitat parlamentària estalvià la detenció a Layret, que era diputat a Corts per Sabadell, i ni un sol dia no ens mancà la seva visita a la Model de Barcelona. Infaustament, amb la seva autoritat de representant del poble, Layret protestava, cada vegada més fort, davant del Ministeri de la Governació, de la inhumana conducta de Martínez Anido. De poc havia de servir i ben car havia de costar-li. Una tarda, després d'una minuciosa traca, la trentena d'elements més destacats de l'obrerisme català forem trets de la presó, embarcats al « Giralda » i conduïts ca a la Penitenciaría Militar de la Mola. Companys i jo travessàrem Barcelona enmanillats colze a colze. I fou en alta mar, camí de Mahó, quan amb un altre cop més terrible havien de fragar-nos: l'assassinat de Layret. Companys se'n assabentà el primer i ens donà a tots la notícia. « Ja saben el que es fan » va dir Seguí, amb una explosió de ràbia impotent. I tots vam comprendre que amb Layret havíem perdut el més ardent dels nostres defensors.

Segueix pagí 2

A LA MEMORIA DEL PRESIDENT MARTIR

TRILOGIA de Montjuic

Per A. Rovira i Virgili

LA MUNTANYA

En recordar la fi gloriosament tràgica de Lluís Companys, President de Catalunya, tots els catalans veiem dreçar-se en la nostra imaginació la silueta de Montjuic, altura del castell...

Filla de Montjuic és Barcelona. Ell va crear-la, i després es va quedar vora la ciutat per a protegir-la i per donar-li la pedra forta de què son fets els seus casals.

Asseguda a la falda de Montjuic, i defensada pel gegant mitològic, Barcelona ha crescut, ha prosperat, ha esdevingut la primera ciutat d'Ibèria i de la Mediterrània. Quan, tot just formada la nació catalana, el nom de Catalunya amb prou feines era conegut a l'estranger, Barcelona era ja famosa. I Montjuic, dret al costat de la Capital, n'era el vella-dor i el defensor. Ell la mostrava amb orgull als propis i als estranys: « MIRAU-LA; OS DE MOS OSSOS, S'ÉS FETA GRAN COM JO! »

Però una gent fosca i dura ho volgué fer de Montjuic una amenaça i un flagell per a la gran ciutat. Els barcelonins, que guiteren Montjuic com un pare i com un deu de la llar, senten la punyent tristesa de comprovar que el seu nom ha pres un resso dolorós i que la seva figura ha esdevingut sinistra.

Així, la muntanya que quita la mor i guia les nous, la muntanya que contempla l'estesa creixent de Barcelona, és arvi, per als catalans mateixos, un símbol d'opressió i de mort.

Bon punt Barcelona sigui alliberada, ha de tornar a Montjuic el bé que n'ha rebut en el temps vell, i ha d'alliberar-lo al seu torn. Els arbres dels jardins — arbres de la llibertat — que van començar a reconquerir, fa anys, la muntanya profanada, han d'acabar la reconquesta, han de pujar fins al cim amb embranzida d'assalt.

EL CASTELL

La fortalesa de Montjuic, que corona el turó, és relativament moderna. Fins a l'any 1640, allí dalt no hi havia més que un senyó, al qual el poeta silenciat Fontanella va dedicar uns versos festius, plens de gràcia i de malícia.

A les darreries del 1640, encesa la revolta catalana, amenaçada la capital per l'exèrcit mercauari de Felip IV, va ésser construït de pressa un castell al cim de la muntanya.

La història de la fortalesa va iniciar-se amb una traïció. El seu governador, Rocaberti, noble innoble, pocs dies abans de l'arribada de l'exèrcit del marqués de Los Vélez davant Barcelona es va empassar a l'enemic, enduent-se els plànols del castell i de les obres circumdants. La traïdoria, per sort, va girar-se contra l'invasor. El trànsfuga va ésser substituït de seguida per un excel·lent oficial francès, Aubigny, que en poques hores va fer canviar la disposició de les obres de defensa. I quan els filipistes, amb una unitat d'irlandesos al capdavant, van atacar la muntanya, el matí del dia 26 de gener del 1641, van trobar radicalment canviat el sistema defensiu, i això va influir fortament en el mal resultat de l'atac i en el desenllaç de la batalla, que en la tarda d'aquell dia va convertir-se, a la plana d'Hofstoffs, en una gran victòria dels catalans i dels francesos.

A través de reconstruccions i ampliacions, el castell ha arribat fins als nostres dies, transformat sovint en tènica argalutia i en lloc de màrtiri. Els enemics de Catalunya i de la llibertat han fet d'una fortalesa de Barcelona, una fortalesa contra Barcelona. Sota el règim opressor, el castell ha servit, no per a defensar Barcelona, sino per a amenaçar-la i agredir-la.

Preso d'idealistes i de patriotes, cova de tortura, insult a la llibertat catalana i a la llibertat humana, amb els fossats i glacis aixopats de sang, el lleig i vil castell ha de desaparèixer. És una vergonya que no desaparegués ja durant la II República espanyola. Els presagis vermells el van seguir marcant sota el sol de la posta.

A terra, el castell! Que amb les seves pedres sigui bastit l'alt monument expiatori que honori els màrtirs de les llibertats i dignifiqui la muntanya!

LA SANG DEL PRESIDENT

Enderrocat el castell, arrasat el terreny que ocupa, bastit el monument, redimit Montjuic, l'arbrada i les flors dels jardins arribaran dalt de tot. I allà on el President Companys va caure, en el mateix lloc on ell va posar els peus descalços per a tocar amb la seva carn a punt de morir la terra catalana que mai no morirà, allí han de florir les roses vermelles, vermelles de foc, vermelles de sang.

La sang del President tornarà a viure en el símbol. El seu nom viurà en el record dels catalans de la nostra generació i de les generacions que han de venir. Triomfaran finalment les seves tres idees bàsiques: la idea catalana, la idea democràtica, la idea social.

I la sang del President màrtir envermellirà encara més els pals vermells de l'ensenyó catalana, aquests pals que, segons els mots del poeta, resplendeixen

« del bell secret de no tornar a morir ».

**TORNAREM A SOFRIR;
TORNAREM A LLUITAR;
TORNAREM A VÈNCER!**

(Lluís COMPANYS
retorn de Puerto de Santa Maria)

ACTES Commemoratius

BELGICA:
La Delegació del nostre Partit a Brussel·les celebrarà el dia 15, un acte a la memòria del President Companys, amb assistència del Conseller de la Generalitat, senyor Carner. Hi pendran part el Sr. Doméneq, president de la Delegació, i el Comandant Escotet.

FRANÇA:
A Marsella, el dia 14 tindrà lloc un miting, en el qual, entre altres destacats oradors hi parlaran els senyors Martí Barrera i Joan Sauret.
A Montpeller, diumenge, dia 14, organitzat pel Comitè Local i les JEREC es celebrarà al Teatre Municipal una conferència a càrrec de l'il·lustre historiador Sr. Rovira i Virgili.
A Bèxiers, el Comitè Local celebrarà un important acte a la memòria del que fou President de la Generalitat.

A Bordeus, Tolosa i Sete els nostres companys han organitzat actes commemoratius.
Finalment a Perpinyà tindrà lloc, dimarts, dia 16, una conferència a càrrec d'una alta personalitat del nostre Partit.

AMÉRICA:
De Mèxic, Xile i l'Argentina ens diuen que en la c'ada del 15 d'octubre els nostres amics honoraran la memòria de Lluís Companys.

Segueix pagí 2